



# Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

## TEZAURUL DE LA BĂICENI

M. Petrescu Dâmbovița

În anul 1959, cu prilejul lucrărilor agricole din marginea de est al platoului Laiu, la cca. 300 m sud-vest de așezarea eneolitică de renume mondial de pe Cetățuia de la Cucuteni, s-a descoperit întâmplător un important tezaur din cca. 70 piese întregi și fragmentare de aur, în greutate de peste 2 kg, de 18 și 24 de carate (1).

Piesele respective, deteriorate în parte de lucrările agricole și de localnicii în posesiunea cărora au intrat, au fost achiziționate în mai multe rânduri, cu începere din 1961, de Muzeul de istorie a Moldovei (2), fiind apoi transferate în 1971 la Muzeul de istorie al R.S.R., unde se află expuse în sala tezaurului.

Pentru precizarea condițiilor lor de descoperire s-a efectuat în 1961 un sondaj pe locul respectiv de pe platoul Leiu (3). Cu acest prilej s-a mai găsit un fragment de coif la 0,46 m adâncime. În afară de aceasta, s-a constatat că piesele respective aparțin unui tezaur și nu unui mormânt și că pe locul respectiv nu sunt urme de locuire geto-dacică. În schimb, asemenea urme, datând din sec. IV-II î.e.n., sunt destul de abundente în regiune, întâlnindu-se atât pe Cetățuia neolitică (4), cât și în așezările deschise din apropiere de pe

platourile Laiu și Mlada, din care acelea de pe Mlada au fost cercetate în mod special (5). Pe lângă aceste așezări, în zonă la punctul Pietrele de pe dealul Gosan, sunt mai multe movile, din care una cu o construcție de piatră circulară, deranjată la partea superioară, probabil în urma jefuirii din vechime, a fost cercetată cu mai mulți ani în urmă, stabilindu-i-se vechimea în sec. IV î.e.n. (6), pe baza resturilor ceramice descoperite, iar alta, de dimensiuni mai mari și cu construcție de piatră în interior, în curs de cercetare, a fost pusă în legătură cu un mormânt princiar din sec. al V-lea î.e.n. (7)

În stadiul actual al cercetărilor nu se poate ști dacă piesele tezaurului, descoperite la cca. 1,5 km spre nord de zona movilelor de pe dealul Gosan provin, prin jaf sau nu, dintr-o movilă din această zonă.

În orice caz, conținutul său bogat în piese de aur constituie dovada concludentă că a aparținut căpeteniei locale a unei uniuni tribale geto-dacice, care și-a avut reședința nu departe de acest loc, în așezarea întărită de pe înălțimea Cătălina de la Cotnari sau eventual în aceea de același tip de la Crivești, lângă Târgul Frumos.

Pentru încadrarea culturală și cronologică a acestor piese, pe lângă literatura de specialitate folosită pentru analogii, s-au purtat discuții fructuoase cu unii specialiști reputați de peste hotare, ca S.I. Rudenko, M.I. Armatov și A.P. Mantșevici la Leningrad, I. Venedikov la Sofia și R. Ghirshman la Paris, cu ultimul chiar în fața pieselor, cu prilejul expoziției obiectelor de aur din România, din 1970, de la Petit Palais. Rezultatele investigațiilor se reflectă în studiul din 1975 privitor la acest tezaur (8).

Dintre piesele tezaurului, pe primul loc se situează coiful, reconstituit parțial din peste 20 de fragmente recuperate, din aur de 24 carate (fig. 1). Piesa aceasta, lucrată

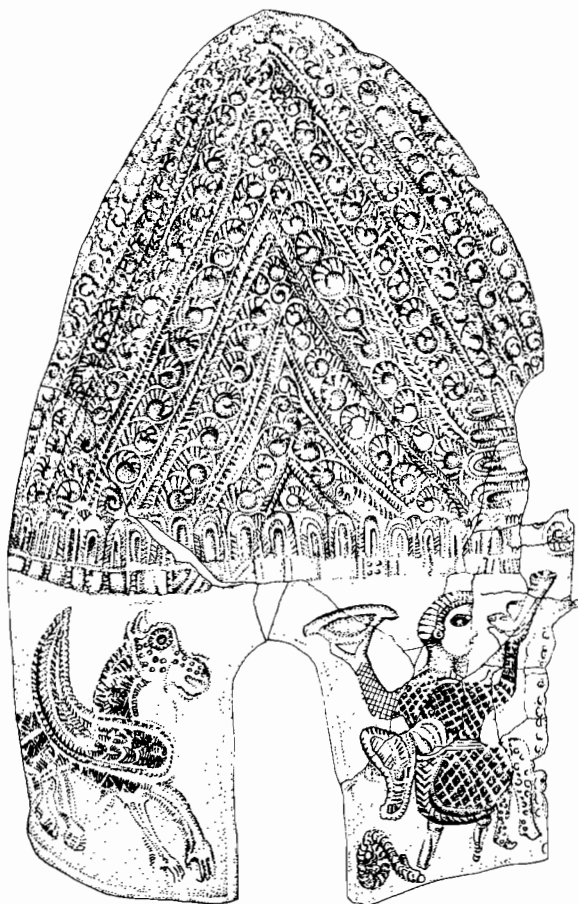


Fig 1

din foaie de aur, prin ciocănirea la rec se remarcă prin forma înaltă (35 cm de calotă la partea superioară și cili drică la cea inferioară, cu o deschide rectangulară în dreptul feței prevăzută cu un frontal, două obrăza și o apărătoare de ceafă. Prin aces particularități de formă, pie: respectivă, cu funcție de paradă, ami tind într-o oarecare măsură coifuri înalte ale regilor sasanizi, este propr Geto-Dacilor, nefiind cunoscută Tracii de pe teritoriul Bulgariei și nici Sciții din zona nord-pontică.

Deosebit de semnificativ este decorul coifului, în tehnica a *repoussé*, caracterizat prin o îmbina: în mod echilibrat și armonios elementelor geometrice de tradiție m veche locală (volute, stilizând păru dispuse în benzi unghiulare; ove metope) de pe partea superioară cu ce naturaliste (antropomorfe și zoomorf din arta tracică, greacă și iraniană de cea inferioară. După restul de spira hașurată a sprâncenei ochiului drept c pe frontal, se poate deduce că avem c a face, ca și pe coifurile de la Poiana Coțofenești, Agighiol și Porțile de Fi (poate tot Agighiol), cu ocl apotropaici prevăzuți cu sprâncene acolade (9).

Obrăzarele și cefarele sur decorate în întregime, artistul avân oroare de spațiul gol (*horror vacui*). Astfel, în ceea ce privește obrăzarele, î timp ce pe cel drept este reprezentat u personaj îmbrăcat, șezând pe un jilț, î atitudine de apoteoză, cu o cupă î mâna dreapră și cu un *rhyton* în ce stângă, pe cel stâng sunt redați doi șerș cu capete de pasăre dispuși simetric între care se află un cap de bovidu c coarne mari. De asemenea, pe cefa sunt reprezentați în profil doi c: înaripați (*pagas-uri*) în mișcare, așeza spate în spate, cu alveole circulare p cap și palmete pentru penaj. Corpul aripile sunt redade în mod rudimenta: în manieră tracică, ca și palmet stilizată, plasată deasupra crupelc

elor doi cai, și benzile de contur așurate din dreptul gâtului și părțile inapoi ale picioarelor. Paralelele cu aceste elemente de artă tracică sunt și ltele de origine greacă, ca de exemplu ersonajul șezând și *rhyton*-ul, care se itâlnesc și în lumea traco-getică, jilțul, rpii cu capete de pasăre și capul de ovideu (taur) cu coarne mari easupra.

Alte obiecte de podoabă, purtate e către aceeași căpetenie geto-dacică, unt o brățară și foarte probabil un coer, ambele cu terminație în formă de apete de cal cu coarne, din foaie de ur, de aceeași calitate superioară de 24 arate, ca și coiful.

Brățara întregă, înaltă de 16 cm, în bară cilindrică răsucită spiralic, este revăzută la extremități cu capete de ai mici cu coarne arcuite simetric până i nări și cu câte o rozetă din ove în hhnica filigranului, fixată pe o placă e frunte (fig.2).

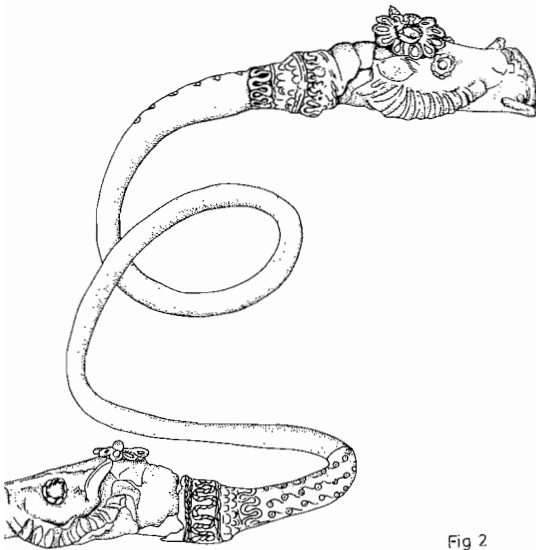


Fig 2

Cealaltă piesă poate fi considerată colier mai curând decât brățară, atât prin grosimea și diametrul mai mare a celor două fragmente de bază păstrate, cât și prin particularitățile de formă și decor ale capetelor de cai mai mari și cu coarne trecute după urechi și arcuite imediat sub ochi, la care se adaugă și reprezentarea stilizată probabil a frâului (10).

În ceea ce privește terminațiile brățării și colierului nu poate fi vorba de capete de bivoli, cum s-a afirmat de către unii (11), ci de capete de cai cu coarne, așa cum rezultă îndeosebi din studiul special dedicat acestei probleme, încă din 1936, de O. Janse (12). În această privință, coarnele respective sunt în legătură cu măștile din piele, blană și aur, reproducând capetele de animale cu coarne, care acoperea craniile de cai descoperite în curganele de la Pazirik (13).

Asemenea reprezentări de capete de cai cu coarne, care în cazul pieselor de la Băiceni reprezintă transpunerea toreutică parțială a măștii, au avut o mare răspândire în spațiu și timp, întâlnindu-se în Europa și Asia până în epoca migrațiilor (14).

Avându-se în vedere că la Achemenizi brățările cu capete zoomorfe erau purtate perechi de garda personală a regelui, iar colierele cu aceleași terminații de rege (15), se poate deduce pe de o parte că nu este exclus ca în tezaurul de la Băiceni să mai fi fost o brățară de acest tip, care nu a fost recuperată, iar pe de altă parte indică categoria socială înaltă a posesorului acestui tezaur. În afară de aceasta, în ciuda inspirației sau influențelor greco-persane, prin particularitățile tehnice și unele elemente decorative (în deosebi geometrice), piesele respective reflectă o manieră locală traco-getică.

Tot din categoria obiectelor de podoabă pentru îmbrăcăminte, fac parte doi butoni biconvecși decorați în tehnica filigranului, cu ove în formă de

rozetă cu bucle mandrice, precum și patru plăci triunghiulare cu rozete conice aplicate, separate la trei din ele prin benzi orizontale din sârmă torsionată. Aceste din urmă piese, cu analogii la Perși, Greci, Traci și Sciți, sunt frecvente în arta greco-scitică din prima jumătate a secolului al IV-lea î.e.n., în zona nord-pontică (16), cu deosebirea că în loc de filigran s-a utilizat tehnica decorului «au repoussé». Folosirea pentru îmbrăcăminte este atestată prin descoperirea lor într-un mormânt din sec. al IV-lea î.e.n. de la Melitipol din nordul Crimeii (17).

A doua categorie de obiecte de podoabă din tezaurul de la Băiceni este reprezentată prin aplici pentru harnașament.

Piesa centrală o constituie aplica frontală pentru frâu, lungă de 16 cm, cu o protomă de cal goală în interior și două discuri inegale, decorate în tehnica «au repoussé», dintre care pe cel mai mare sunt reprezentate două animale compozite (mistreți cu cap, ghiare și coadă de leu și cu aripi scurte deasupra umărului), șezând față în față, iar pe cel mai mic o palmetă stilizată (fig. 3). Orificiile de pe capul și coama calului au servit probabil pentru fixatul unui pompon, precum și altor diverse podoabe.

Spre deosebire de alte piese de acest tip din descoperirile de la Agighiol, Craiova, Lukovit și Vrața, precum și din unele din nordul Mării negre, aplica frontală de la Băiceni se remarcă prin realismul și expresivitatea

capului de cal, întâlnit rar pe asemenea aplici, precum și prin asocierea lui pe aceeași piesă cu alte reprezentări zoomorfe compozite.

Tot atât de importantă este și aplica rectangulară cu reprezentarea a două animale compozite în profil (cap de cal, corp, ghiare și coadă de leu, precum și la cel mai mare șiruri de palmete pe gât și penaj pe umăr) și cu benzi în relief de contur hașurat. Animalele acestea fantastice, lei cu aripi și capete de cai, indicând mai curând, din felul cum sunt dispuse, o scenă de joacă decât de luptă, par să fie o creație locală, cailor sau capetele de cai întâlnindu-se frecvent în arta tracică.

Alte piese caracteristice acestui grup din tezaurul de la Băicești sunt patru aplici pătrate întregi și fragmentare cu câte patru protome de cai cu o bandă în relief crestată pe cap și gât, dispuse în forma motivului vârtej, de la dreapta spre stânga, în jurul unui buton central. Piesele acestea, ca și altele cu care se înrudesc din arta tracică și scitică, se caracterizează prin reunirea decorului geometric cu cel naturalist.

La aceasta se adaugă două aplici rotunde, din care una decorată cu o rozetă dublă, stilizând un motiv floral în jurul unui buton central, iar cealaltă cu un cap de bovid (taur), redat din față, precum și mai multe resturi din plăci cu sau fără decor din piese neprecizate.

Din această succintă prezentare a tezaurului de la Băiceni rezultă că această importantă descoperire se

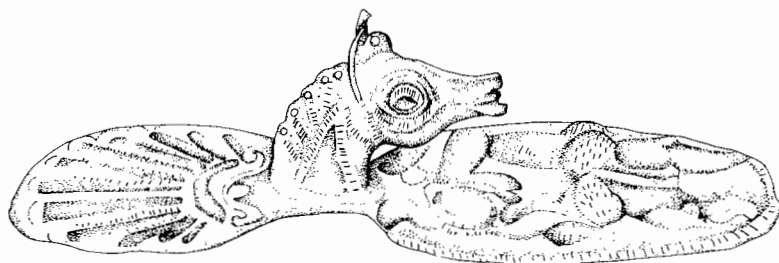


Fig. 3

caracterizează prin elemente decorative de origine tracă, greacă și iraniană, tratate în manieră locală. În această privință, prin tehnica decorului și iconografie, tezaurul respectiv aparține lumii traco-getice, nefiind exclus să fi fost produs chiar într-un atelier grecesc din mediul tracic sau traco-getic de Greci sau Mixeleni, care au lucrat în conformitate cu preferințele și gusturile unei căpetenii geto-dacice.

Din punct de vedere cronologic, pe bază tipologică și statistică, tezaurul respectiv se datează la începutul secolului al IV-lea î.e.n., aproximativ în aceeași vreme cu coiful de aur de la Poiana Coțofenești, după care urmează piesele de argint, placate uneori parțial cu aur, din descoperirile de la Agighiol, Craiova, Peretu și Gavana din România, precum și de la Lukovit, Letnița și Vrața din Bulgaria.

În ceea ce privește tezaurul de la Băiceni, el este în parte contemporan și cu așezările întărite geto-dacice de la est de Carpați (Cotnari, Stâncești, Crivești, Moșna ș.a.), considerate a fi reședințe tribale ale șefilor geto-daci,

cum o atestă, printre altele, și tezaurul de obiecte de aur din așezarea II de la Stâncești.

Prezența unui tezaur de asemenea importantă, prin care se atestă o artă cu caracter aristocratic, și a așezărilor întărite, dintre care se remarcă în mod deosebit, prin sistemul ei de fortificație din pământ, piatră și lemn, aceea de pe înălțimea Cătălina de la Cotnari, constituie dovezi prețioase relativ la stadiul de dezvoltare social-economică, politică și culturală a Geto-Dacilor de la est de Carpați, cu nimic mai prejos de acela al triburilor geto-dacice din zona ponto-dunăreană, în contact direct cu lumea tracică, sud-dunăreană și greacă.

În această privință, prin cercetările, în curs, de la movilele din zona dealului Gosan, din apropiere de locul descoperirii acestui tezaur, ca și în așezările geto-dacice întărite de la Cotnari și din alte locuri de la est de Carpați, se poate nădăjdui să se obțină noi și importante date privitoare la Geto-Dacia din această zonă în vremea respectivă.

## NOTE

1. M. Petrescu-Dâmbovița și M. Dinu, *Le trésor de Băiceni (dép. de Jassy)*, în *Dacia*, N.S., XIX, 1975, p. 105 și urm. - 2. Un merit deosebit revine lectorului dr. Marin Dinu, care în calitate de colaborator al șantierului arheologic Cucuteni-Băiceni, aflând despre tezaur, a depus toate diligențele pentru recuperarea lui. - 3. Sondaj M. Dinu, 1961.
4. M. Petrescu-Dâmbovița, *Cucuteni*, București, 1966, p. 31, 35-5. A. Lászlo, *Așezarea daco-getică de la Băiceni (secolele IV-II î.e.n.)* în *Arheologia Moldovei*, V, 1969, p.65 și urm. - 6. Săpături inedite M. Dinu. - 7. Săpături M. Dinu 1979, 1980 și 1981, în curs de publicare.-8. Vezi nota 1-9. A se vedea D. Berciu, *Arta traco-getică*, București, 1969, fig. 8-9, 55-56, 62; idem, *Das thrako-getische Fürstengrab von Agighiol in Rumänien*, în 50, Ber R.G.k., 1969, Berlin, 1971, pl. 110-111, 132, 137-10. Având în vedere aceste particularități, considerăm că este vorba de o brățară și un colier și nu de două brățări, cum se afirmă de către Ștefan Burda în cartea sa *Tezaure de aur din România*, - 11. Ibidem. - 12. O. Janse, *Le cheval cornu et la boule magique. Reflection sur l'origine asiatique de quelques motifs décoratifs, propres au style animalier vieux-germanique*, în *Jahrbuch für prähistorische und ethnographische Kunst*, I, 1935, p. 66 și urm. - 13. Ibidem. A se vedea și M.P. Greazov, *Pervyi Pazyryskii kurgan*, Leningrad, 1950, Pl. XXIII; S.I. Rudenko, *Kulturî naselenia Gornogo Altae y skifskoe vremea*, Moskva-Leningrad, 1953, Pl. LXXI, 1-2 și LXXII, 3-5 și G. Charrière, *L'art barbare scythe*, Paris, 1971, fig. 265-266. - 14. O Janse, *lucr. cit.* - 15. Burchard Brentjes, *Beiträge zur Geschichte der Tierornamentik*, în *Wissenschaftliche Zeitschrift für Martin-Luther Universität Halle Wittenberg*, V, 1956, 4, p. 705 și urm. - 16. J.H.C. Kern, *Greko-skythische Dreiecke südrussischer Herkunft aus Goldblech in Leiden*, în *Analecta Archeologica, Festschrift Fritz Fremensdorf*, Köln, 1960, p. 62. Piese de acest fel de aur, decorate însă în tehnica «au repoussé», s-au găsit și la Agighiol (D. Berciu, *Arta traco-dacică*, p. 51, fig. 17, 18; idem, în 50. Ber. R.G.K., 1969, Berlin, 1971, fig. 3-1 și pl. 116-3. - 17. J.H.C. Kern, *op. cit.*, p. 60. - 18. Ivan Venedikov și Theodor Gherasimov, *Trakiskete izkustvo*, Sofia, 1973, pl. 284-285.

---

Reproducere, cu unele mici completări făcute de autor, din revista *Transilvania*, Sibiu, IX (LXXXVI), 1980, 6.

---

---

---

# RUȘ CAPITALĂ DE TRIB GETO-DAC ÎN CÂMPIA DUNĂRII?

Ion Mailat

Pe malurile înverzite ale râului Vedea, cu nume trac provenind din indo-europeanul «Uêdh» ud, apă răzbătătoare (Julius Pokorny, Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch), în mijloc de codri seculari, din vechi timpuri au luat naștere așezări omenști de triburi geto-dace, ca: Ruș, Brebina, Mândra, așezarea veche tracă denumită de Romani la venirea lor în Dacia -Pirum, Peretul de azi, unde acum 3 ani s-a descoperit într-un mic tumul mormântul unui principe trac cu o cască de argint și rămășițele unui car de luptă.

Intrucât moșia Rușului în zilele noastre are o lungime de circa 15 km și o lățime de aproape 12 km - deci o suprafață de peste 180 kmp - rezultă că această așezare încă din vechi timpuri stăpânea o mare întindere de pământ pentru o populație, desigur numeroasă, ca un centru administrativ din vremea străbunilor traci.

Dealtfel, această așezare devine capitală de județ încă din vremea lui Mircea cel Bătrân pentru județul Teleorman și-și păstrează această cinste până în anul 1838, când capitala se mută la Turnu Măgurele.

Din punct de vedere lingvistic, în spațiul toponimicului vom cita din indo-europeană radicalul *kry* - *kru* cu semnificația de sânge, roșu ca sângele, sângeros, înveliș roșu, pământ roșu.

Paralel cu această rădăcină poate exista una asemănătoare și în limba tracă cu înțeles roșu, pământ roșu.

În limba latină avem *kru-sta*; contopindu-se *kru* cu sufixul *sta* a dat *krusta* - înveliș pentru rac și crab - , apoi *krudus* a derivat de la *kru* și *do*, «crud, nemilos» în război, denumind pe cei sângeroși sau chiar pe cei viteji în război.

Din limba tracă, în decursul timpului *c* s-a contopit cu *r* și radicalul *krus* a dat *Ruș*.

Intr-adevăr, așezarea geto-dacă Rusidava sau Rusipara de pe Vedea s-ar putea traduce prin cetatea roșie, ori așezarea cu pământ roșu, cum se află pe dealul cu cimitir și pe Delcel în Roșiorii de Vede de azi.

S-ar mai putea traduce și prin satul ori cetatea celor viteji și sângeroși în luptă.

Această ipoteză de ordin lingvistic se sprijină de altfel și pe informația din hrisovul lui Neagoe Basarab din 23 iulie 1512 privind trasarea hotarului satelor Comanca, - azi Dorobanțu, Prislop - azi Balta Sărată și Giurgeova

Groși emiși de țarul bulgar Stracimir, cumnat cu Vlaicu Vodă, găsiți în 1979 pe teritoriul fostului sat Comanca.



-azi N. Bălcescu, dăruite mai înainte vreme mănăstirii Cutlumus de la Muntele Athos, când 12 boieri din așezările vecine consfințesc că hotarul «...cade unde se împreună cele două troiene», adică limesul translutanus(al lui Traian sau Troian în popor) cu valul de apărare al lui Constantin cel Mare pe locul gării Troianu de azi, și mai departe «desparte hotarul cu Sărbii și Rușii» (Documente privind Istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. I (1501-1525), Editura Academiei RSR 1951, p. 80).

Deci Rușii erau băștinașii și Sărbii erau cei veniți mai târziu, după cum ne spune Procopiu din Cesareea că Justinian îi căuta pe Slavi, venind în anul 546 la cetatea Turris spre a le-o încredința apărării contra Avarilor, ce-și anunțaseră venirea în Dobrogea și sudul Moldovei. (N. Iorga, Istoria Românilor, vol. II, p. 240).

Insuși marele istoric N. Iorga consideră pe drept cuvânt că *Ruș* este o moștenire străveche din vremea dacică.

Din punct de vedere istoric, așezarea Ruș apare în documentele timpului la 1385, când doi pelerini germani, Peter Sparnau și Ulrich von Tennestädt întorcându-se de la Ierusalim spre Bruges, prin Târnovo și Șiștov, fac un popas la Russenart, adică la Ruș de lângă cetate, - castrul roman construit de cohorțele romane la sud de așezarea bătrânului Ruș de lângă Vede -azi Roșiorii de Vede.

Desigur, acești pelerini cunoscând și limba latină au scris Russenart, adică cetatea - *ars-artis*, în limba latină - *Ruș* (*Călători străini despre Țările Române*, vol. I, București 1968, îngrijit de Maria Holban).

Precizarea geografică a localității Ruș prin adaosul «*de Vede*» se întâlnește documentar în veacul al XVI-lea în postfața evangheliarului lui Radu Grămăticul, care spune:«...m-am născut în satul Măncești de lângă Ruș - pazard (târg) de pe apa Vedei...» (Biblioteca Academiei R.S.R. Manuscris. F Mas IV, p. 274-276.)

Evangheliarul a fost scris în anul 1574 în limba română, tradus de el din slavonă, la cererea domnitorului Petru Cercel.



# INTERVIU CU PROF. UNIV. DR. GHEORGHE BULGĂR

## LA SIMPOZIONUL INTERNATIONAL DE TRACOLOGIE DE LA PALMA DE MALLORCA

S-a născut la Sanislău, Satu Mare, la 15 aprilie 1920. A absolvit liceul la Oradea. Din 1940 student la Facultatea de Litere, Secția limbi clasice din București.

Paralel urmează facultatea de drept, ia licența *magna cum laude* în litere și filosofie în 1944 și licență în drept în 1949. În 1969 dă doctoratul în filologie. Între 1944-1945 în armată, detașamentul «Păuliș», veteran din războiul antifascist, între 1946-1949 profesor de latină, română, franceză la Baia Mare. A predat ca materie secundară și istoria antică. Chemat ca asistent la Universitatea din București în noiembrie 1949, rămâne aici până în 1952. Din 1953 a fost angajat la Institutul de Lingvistică, unde a lucrat până în 1961, când a fost făcut prin concurs conferențiar și numit șef de catedră la Institutul Pedagogic. Din 1964, decan al Facultății de filologie de la același Institut. În 1965 a fost trimis lector de română la Sorbona până în 1967. A revenit la conducerea facultății, iar în 1971 a trecut la catedra «Eminescu», care n-a funcționat decât un an. Din 1972 face parte din catedra de istorie a limbii române.

*Vă rugăm să ne vorbiți despre activitatea Dv. științifică.*

Am publicat numeroase cărți și vreo 200 de studii și comunicări. În 1955 *Eminescu și problemele limbii române*, 1957 *Scriitorii români despre limbă și stil*, 1959 *Balade eroice*, prima culegere în care intra celebra baladă a lui Brâncoveanu, 1953-1955 *Dicționarul limbii literare române*, coautor, 1958, *Dicționarul de locuțiuni*, 1967 *Sintaxă și stilistică*, 1971 *Momentul Eminescu* (teză de doctorat), 1973 *Dicționar de sinonime*, primul în limba română, 1974 *Studii de stilistică și limbă literară*, 1975 *Icoane vechi și icoane nouă*, prima antologie a articolelor politice, sociale ale lui Eminescu, după 23 August, 1976 *De la cuvânt la metaforă în manuscrisele eminesciene*, 1977 *Pagini uitate despre Eminescu*, 1980 *Eminescu, coordonate istorice și stilistice ale operei*. Sub tipar *Studii de istorie și filologie*, Editura Dacia.

Comunicări la întruniri internaționale: *Neologismele în limba română*, Berlin 1964, *Fond tracic și romanitate într-o sinteză originală*, Paris, 1966, *Istorie și filologie la pașoptiști*, Leipzig 1971, *Substrat și expresie romanică*, primul simpozion de Tracologie 1977, Roma, *Goga, texte inedite despre unirea cea mare din 1918*, Lyon 1978 și, în sfârșit, comunicarea de la Palma de Mallorca *Istoricii umaniști germani despre Daci*. Trebuie să mai adaug comunicarea ținută în 1981, la Lausanne *Limbă și cultură în spațiul românesc*.



Ideile principale ale cercetării mele sunt axate pe istoria și limba română, ca reprezentând o sinteză absolut originală pe aria europeană, în continuitatea daco-romană, o puternică sinteză asimilatoare a influențelor vecinătății, supuse tiparului latin, în care elementele de substrat dacice joacă un rol important; ele sunt de patru ori mai productive decât cuvintele românești datorate oricăror alte influențe. Demonstrație în statistica lui D. Macrea. Cunoașterea acestei sinteze constituie o componentă a istoriei și filologiei romanice de un interes aparte, cum arată studiile din ultimii doi ani, publicate de Lombard în Suedia, Goudet în Franța, Nomen în Olanda.

*La ce rezultate ați ajuns în privința lui Eminescu?*

Privitor la Eminescu, am cercetat manuscrisele lui pentru a scoate de acolo, pentru prima dată, idei originale privind istoria, structura și expresivitatea limbii române. Cele două cărți în special privind ideile poetului despre originalitatea limbii române și materialul documentar, care atestă trecerea treptată de la cuvânt la metaforă, prin tiparele succesive ale construcției poetice, au conturat mai bine personalitatea atât de complexă și de profundă, cu intuiții geniale, a poetului care a fost și un mare filolog și istoric, la curent cu cercetările și ideile cele mai avansate în epocă, fapt pus acum mai complet în lumină de cele două masive volume apărute în ultimul an, *Opere nouă*, publicistica de la Iași, 1876-1877. Precum și de volumul recent de la Minerva, privind însemnările lui din manuscris despre tot felul de probleme de cultură, istorie și lingvistică. Sper că am putut stimula cât de cât aceste investigații noi, prin studiile publicate acum aproape două decenii, care au atras atenția asupra acestui unic tezaur de literatură, limbă și istorie românească din cele 44 de manuscrise ale lui Eminescu pe cale de a fi publicate acum, în întregime.

### *Ce dificultăți sunt acum pentru a fi publicate în întregime?*

Numeroasele comentarii foarte critice, dar realiste, justificate cu privire la diverse idei istorice și denaturări în știința și publicistica vecinilor noștri. În special, în a celor din Rusia, Germania și Ungaria. Se știe, de altfel, lupta consecventă și foarte curajoasă pe care ziaristul Eminescu a dus-o pentru drepturile românești, privind unirea și independența țării și eliberarea unor provincii atunci asuprite și ocupate.

Consider că simpozionul pe care Fundația Europeană Drăgan l-a organizat la Roma, pe tema Eminescu a fost deosebit de bine venit și se leagă în timp de alt simpozion, din 1964, Eminescu, organizat la Veneția de Rosa del Conte, la care, deși am fost oficial invitat prin UNESCO nu am putut participa. Numele poetului poate oricând servi ca emblemă unor investigații istorice și lingvistice de prestigiu și care nu vor fi niciodată suficiente pentru a face pe deplin cunoscut în Europa adevărul despre trecutul poporului român.

### *Ce părere aveți despre Simpozionul organizat de Fundația Europeană Drăgan la Palma de Mallorca?*

Simpozionul de aici are cea mai vastă tematică din cele trei organizate până acum de Fundație bucurându-se de o participare deosebit de prestigioasă, care, chiar de la deschidere, a determinat pe unii participanți importanți să sublinieze oportunitatea și valoarea științifică a acestei reuniuni. Eu, ca romanist, sunt foarte bucuros că, mai cu seamă țările neolatine, România, Italia și Spania, se regăsesc bine reprezentate aici, unde se vorbește tocmai de fondul istoric cel mai vechi al civilizației și limbii lor. Cred că discuțiile - sper tot atât de valoroase cât și comunicările - vor aduce multiple sugestii noi, care se vor oglindi în Actele Simpozionului, și vor stimula noi investigații, pentru că, de pe acum, prestigiul acestor reuniuni organizate de FED a început să se impună în sfera reuniunilor internaționale, iar ideile și sugestiile formulate aici vor angaja noi contribuții pentru simpozioanele viitoare ale Fundației. Sunt sigur că atât *Tratatul de istorie a României*, cât și *Tratatul de Istorie a limbii române* vor ține seama de rezultatele dezbaterilor angajate la aceste simpozioane FED, ceea ce evident reprezintă un câștig important al inițiativelor Președintelui acestei Fundații.

### *Contribuția Dv. la Palma de Mallorca?*

Am încercat, în comunicarea mea, să scot din materialul imens al cercetărilor istorice ale unor erudiți sași din Transilvania ideile și amănunțele privitoare la Daci, la civilizația și moștenirea lor, la continuitatea lor în Daco-România, până în secolul al XVIII-lea, considerând că, deși au pornit de la ideea eronată a descendenței Germanilor din Daci și Geți, tocmai această idee i-a dus spre investigații amănunțite asupra epocii preromane din Dacia, obligându-i să cerceteze arhive și lucrări numeroase și să le transmită astfel și cronicarilor și istoricilor noștri. De pildă, lui Miron Costin, stolnicului Constantin Cantacuzino, lui Șincai, care au profitat de investigațiile acestor istorici sași.

# DECENEU CENACLU LITERAR ȘI CERC DE STUDII

Silviu Dragomir

De curând s-a împlinit un an de activitate a acestui interesant și deosebit ceneclu ce-și ține întrunirile în sala de ședințe a muzeului de istorie a Municipiului București, în a doua și a patra vineri a fiecărei luni, la orele 18.

Membrii - constituiți atât din cercetători de specialitate, cât și din mulți amatori (în buna accepțiune a cuvântului) - se străduiesc să ridice cu răbdare și migală un eșafodaj de etimologii structurate toate în jurul tezei că limba noastră actuală este practic aceeași cu a Traco-Geto-Dacilor. De la aceștia ar fi ajuns deci la noi ca limbă de bază, iar nu doar prin cele circa 170 cuvinte «de origine necunoscută» care, în principiu, este admis că s-ar fi perpetuat din substratul lexical.

Ceneclul Deceneu, constituit și ca un cerc de studii, programează și expune discuțiilor publice lucrările elaborate programatic de către membrii săi, care, unitari în jurul ideilor de bază, acoperă prin pregătirea și formația lor activități pluridisciplinare (etnologie, folclor, istorie, epigrafie etc.), contribuind astfel plenar la demonstrația că limba tracă a fost o limbă unică vorbită de toate populațiile trace, între care s-ar fi inclus chiar și Latinii ca fiind unul dintre triburile ce mai de timpuriu au roit spre sud din părțile Danubiano-Carpatice și a căror limbă, având la rându-i o evoluție proprie, s-ar fi păstrat ca un idiom trac.

Această teză, cunoscută încă din secolul trecut, ar explica multe dintre enigmele istoriei printre care cele două principale ar fi:

a. nejustificarea preluării limbii «latine» într-un interval relativ scurt, aflat între cucerirea Daciei (anul 106) și părăsirea ei de către Romani (anul 274), preluare făcută de către toți Geto-Dacii și, curios, chiar de către cei rămași liberi; iar asta în condițiile în care specialiștii nu atribuie Romanilor o forță de latinizare deosebit de mare; într-adevăr popoare ce au stat cu mult mai mult timp sub dominație romană decât Dacii (ex. Grecii, Albanezii, Germanii, Numizii, Bascii, Armenii etc.) nu și-au părăsit propria limbă;

b. explicația «latinizării» structurale a Românilor în condițiile în care ei - se spune - ar fi preluat numai limba oficială a învingătorilor, fără a se latiniza, deci explicația teoriei «romanofoniei».

Printre ultimele prelegeri susținute în cadrul cenaclului, texte foarte interesante și documentate, amintim pe acela cu titlul *Surprinzătoarea evoluție și gândirii lui Petru Maior cu privire la formarea limbii și a poporului român*, de Dumitru Șerbu. În referatul său, conferențiarul a relevat o surprinzătoare atitudine a gândirii corifeului Școlii Ardelene, aceea a trecerii de la romanism pre dacism.

Principala lucrare a lui Petru Maior «Istoria pentru începutul Românilor în Dacia», care a stârnit printre Români un val de entuziasm și de îndârjire polemică împotriva celor care acționau - interesat - împotriva poporului nostru, a avut ecouri imediate și în publicistica vremii. Astfel, în osul unei pagini dintr-o lucrare românească de geografie - apărută în două volume la Buda în anul 1814, la numai doi ani de la susnumita lucrare - stă scris: «*Protopopul Petru Maior, crăescul revizor al cărților în Buda, au vădit în Disertația cea pentru începutul limbii românești, care e adăugată la Istoria cea pentru începutul Românilor în Dacia, cum că nu limba românească e văscută din cea latinească, ci cea latinească e prefăcută din cea românească. Vezi zisa Disertație, care e vrednică a se ceti.*» Conținutul acestei note, antezistă la o primă vedere, a condus pe Dumitru Șerbu la un studiu mai profundat, deoarece până în prezent nu s-a comentat deschis în tratatele obișnuite de istorie literară decât că dintre cei patru mari corifei ai Școlii Ardelene, Samuil Micu și Gheorghe Șincai au susținut că limba noastră se naște din latina clasică în timp ce Petru Maior și Ión Budai-Deleanu au susținut că la origine ar sta latina vulgară. Fără a intra în prea multe amănunte, este de menționat că Dumitru Șerbu a găsit originea notei ce-i atrăsese atenția, și anume: «*Aceia este adevărit, precum văzusem asupra (mai sus - este vorba de folosirea articolului), că nu limba latinească cea proastă - au făcut din limba latinească cea corectă, ci aceasta din aceia. De aciia, năcare că ne-am deprins a zice că limba românească e fiica limbei latinești, și dică aceii corecte, totuși de vom vrea a grăi oblu, limba românească e mama limbii celei latinești*» (Petru Maior, *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, ed. 1971, Florea Fugariu, vol. II, p. 57). Prin urmare se constată că autorul anonim al Geografiei sesizase o importantă teorie a lui Petru Maior încă de acum 168 ani.

Conducându-și mai departe cercetările, Dumitru Șerbu constată o evoluție în gândirea lui Petru Maior cu privire la formarea limbii și poporului român, concepută în tinerețe - sub influența lui Eutropius și Vopiscus - în mod practic linear, chiar cu unele exagerări, pentru ca apoi maturizându-se să ajungă la convingerea că nu era posibil ca limba română să fie continuarea atinei «corecte», ci a celei de obște a poporului, și chiar neezitând să o spună cu riscul de a-și umbri legăturile cu unii prieteni. Modificarea părerilor sale nu are nimic comun cu inconsecvența, ci este o evoluție firească a gândirii pe vremea unor noi premise apărute.

În continuare Dumitru Șerbu arată că o părere aproape similară cu aceea la care ajunsese Petru Maior cu privire la relația dintre română și latină o găsim și la Comitele d'Hauterive care o formulează în anul 1787 astfel: «*Latineasca, departe de a fi trunchiul limbilor care se vorbesc astăzi,*

s-ar putea zice că este mai puțin în firea celei dintâi limbi române, că ea a schimbat mai mult vorbele cele dintâi, și, dacă nu m-aș teme să dau o înfățișare paradoxală unei observațiuni juste, aș zice că ea este cea mai nouă din toate, sau cel puțin, este aceea în ale cărei părți se găsesc mai puține urme din graiul poporal din care toate s-au născut. Limba latinească în adevăr se trage din acest grai, iar celălalte limbi și mai ales cea românească sunt însuși acest grai...» (*Memoriu asupra vechei și actualei stări a Moldovei, prezentat lui Alexandru Vodă Ipsilante, la 1787, p.255*). Coincidența dintre părerile la care au ajuns cele două personalități de valoroasă pregătire, care se pare că nu au avut posibilitatea să se cunoască, nu se poate spune că i-ar fi condus la «dacism» pentru simplul motiv că această concepție încă nu apăruse; dar în orice caz dovedește din parte-le o neobișnuită clarviziune.

În încheiere vorbitorul a citat pe filologul italian Carlo Tagliavini: «Din punctul de vedere al lingvisticii romanice, ar fi bine să se rețină două lucruri: noțiunea de romanitate a fost o noțiune esențial politică, iar Romanii nu și-au propus nicicând o asimilare violentă a populațiilor supuse și nu au încercat nicicând să-și impună limba lor...» (*Originile limbilor neo-latine, București, 1977, p. 70*), și conchide că dat fiind lupta grea dusă de Daci împotriva Romanilor, dat fiind că mai rămăseseră un mare număr de Daci liberi, iar cei din partea ocupată, în scurtul timp (de 164 de ani) cât au stat sub dominația romană au avut și câteva revolte, e cam greu să admitem că și-au pierdut limba și și-au însușit alta într-un mod atât de unitar, pe o suprafață atât de întinsă. Pentru că ar fi greu de admis că Dacii, reprezentanți ai unei culturi mai vechi cu milenii decât a Romanilor, să-și fi pierdut - practic subit la scara istoriei - limba proprie.

## DACIA ÎN AUTORII LATINI CLASICI ȘI POSTCLASICI

SEXTUS AURELIUS VICTOR (sec. IV)

African, de origine obscură, Sextus Aurelius Victor a fost ridicat de împăratul Julian la cele mai înalte demnități, iar de împăratul Teodosiu a fost numit prefect al Romei. El ne-a lăsat două lucrări, *Caesares*, adică o istorie a împăraților, în sensul cum este «*Historia Augusta*» și un rezumat al acestei prime lucrări *Epitome ex libris Aurelii Victoris*.

În lucrările sale, autorul ne dă o mulțime de informațiuni prețioase asupra împăraților Domițian, Traian, Galien, Dioclețian și Constantin cel Mare. Unele din aceste informațiuni le dă el însuși pentru întâiași dată, altele însă ni le confirmă, fiind spuse și de alții dinaintea sa.

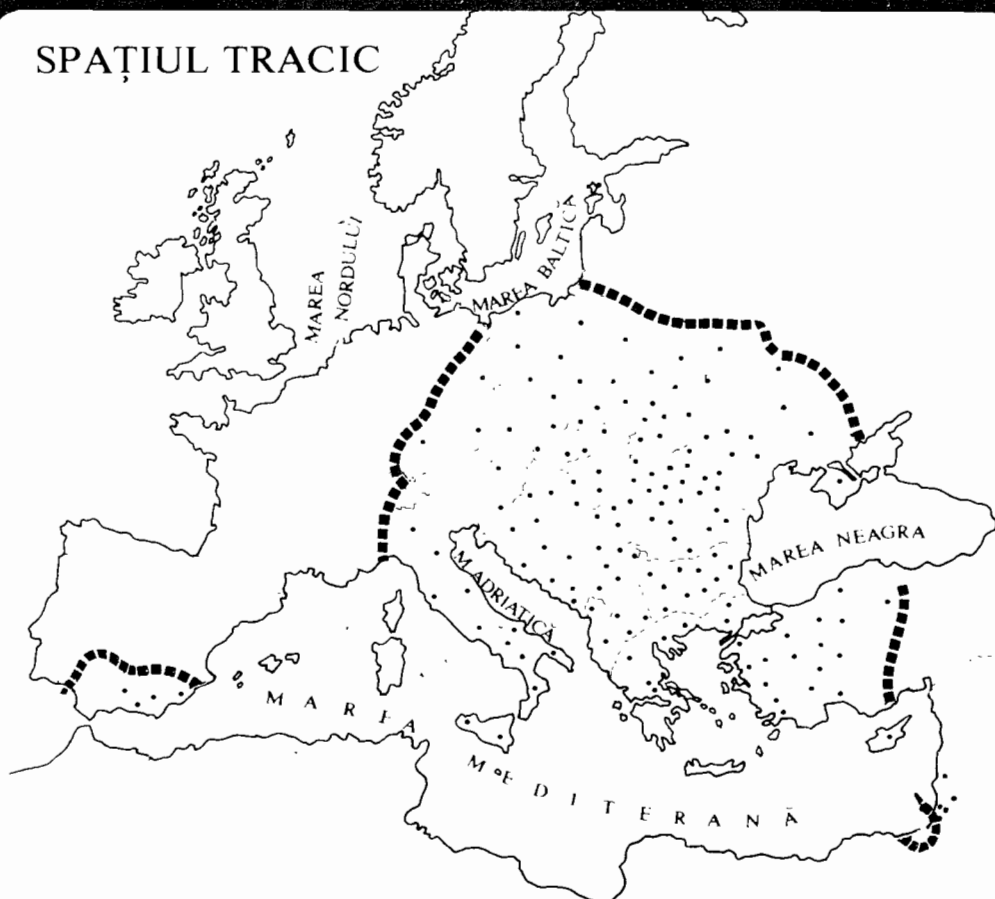
## De Caesaribus XI

### Ulpus Traianus

Nerva a înfiat și i-a încredințat domnia lui Ulpus Traianus ce se născuse în Italica, în Spania și care era din ordinul cel mai înalt și din rangul de consul. E greu de spus dacă el s'a distins mai mult prin faptele sale din timp de pace decât prin cele din timp de războiu. El cel dintâi și singurul a făcut ca puterea romană să treacă peste Istru și a supus pe pileații Dacilor și neamurile Sacilor, sub regii lor Decebal și Sardonius: în același timp a purtat războiu în răsărit împotriva tuturor popoarelor care se găsesc între Ind și Eufrat, două fluvii celebre. Dela regele Persilor Cosdroes a obținut ostatici și a construit în timpul acesta șosele pe la popoarele barbare, pentru ca să poată merge ușor dela marea Neagră și până în Galia. A ridicat fortificații în locuri mai primejdioase și în locuri mai potrivite; a făcut un pod peste Dunăre și a așezat o mulțime de colonii. A continuat construirea piețelor începute mai înainte de către Domițian la Roma și a altor multe stabilimente și le-a terminat și le-a împodobit. S'a ocupat în special cu aprovizionarea, a înființat și a întărit colegiul brutarilor și pentru ca să cunoască repede cele ce se petreceau în imperiu a instituit un oficiu de **postă publică**. Dar, toate aceste instituții folositoare le-a transformat avaritia și neobrăzarea urmașilor într'o plagă a lumii romane; decât doar că, în acești ultimi ani, prin mijlocirea guvernatorului Anatolius, pentru Iliric s'au scăzut dările. Căci într'un Stat nu este nimica bun și rău care să nu poată fi prefăcut în contrariul de cătră un guvernator.

A fost un om drept, îndurător, răbdător și prieten sincer. Pentru prietenia pentru Sura a făcut instituția surană. Până într'atâta se încredea el în nevinovăția aceluia că prefectului pretoriului, cu numele Saburanus, când i-a încredințat, după obicei, pumnalul, semnul puterii, i-a spus mai de multe ori: *Îți încredințez aceasta ca o pavăză pentru mine, dacă lucrez bine, dacă nu, împotriva mea; căci cel care conduce toate « trebuie mai puțin să greșească »*. Chiar și beția, vițiu de care suferea, ca și Nerva, o micșorase prin prevederea sa, căci a dat ordin ca după ospete să nu-i se ceară porunci. Inzestrat cu astfel de virtuți, a condus imperiul aproape douăzeci de ani; când însă Antiochia și regiunile din Siria au ajuns în mare primejdie a fost rugat de senat să plece la armată. Aci a murit de o boală, la o vârstă înaintată, după ce a chemat mai întâi la conducerea imperiului pe Adrian, concetățean și rudă a sa. De aci înainte, puterea s'a împărțit în două, între Caesar și Augustus și s'au introdus în Stat câte două sau mai multe chiar autorități supreme, deosebiți ca nume și deosebiți ca putere. Deși unii cred că Adrian a ajuns la domnie prin favoarea Plotinei, soția lui Traian care ar fi arătat că el a fost instituit ca moștenitor prin testamentul bărbatului ei.

## SPAȚIUL TRACIC



Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor (Herodot)

<i>M. Petrescu-Dâmbovița</i> Tezaurul de la Băiceni	1
<i>I. Mailat:</i> Ruș capitală de trib geto-dac în câmpia Dunării	6
Interviu cu Prof. univ. Gheorghe Bulgăr	9
<i>S. Dragomir:</i> Deceneu, cenaclu literar și cerc de studii	12
Dacia în autorii latini clasici și postclasici	14

NOI TRACII  
Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto  
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78  
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)